

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 5 Issue 02 | pp. 217-224 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

КРІ КЎРСАТКИЧЛАРИ: БОШҚАРУВДА САМАРАДОРЛИКНИ БАҲОЛАШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ (СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ СОҲАСИ МИСОЛИДА)

Сардор Абдуллаев,

Тошкент давлат транспорт университети
таянч докторанти

Аннотация. КРІ кўрсаткичлари давлат бошқарувида самарадорликни баҳолаш ва жамоат хизматларини такомиллаштиришда муҳим восита ҳисобланади. Ушбу тадқиқот КРІ тизимларининг аҳамияти ва уларни жорий этиш жараёнларини таҳлил қилишга қаратилган. Асосий мақсад – КРІ кўрсаткичларини татбиқ этиш бўйича илмий-амалий таклифлар ишлаб чиқиш ва самарали бошқарув тизимини шакллантиришдир. Тадқиқотда таҳлил, таққослаш ва статистик усуллар қўлланилиб, халқаро тажриба ўрганилди ва эмпирик таҳлил ўтказилди. Натижалар КРІ тизимларининг самарадорликни оширишда муҳимлигини тасдиқлаб, давлат хизматларининг сифатини яхшилаш, бошқарувни шаффофлаштириш ва жамоат ишончини мустаҳкамлаш имкониятини кўрсатди.

Калит сўзлар: КРІ, давлат бошқаруви, самарадорлик, баҳолаш, индикаторлар.

Аннотация. Показатели КРІ являются важным инструментом оценки эффективности государственного управления и совершенствования общественных услуг. Данное исследование посвящено анализу значимости КРІ и процессу их внедрения. Основная цель – разработка научно-практических рекомендаций по применению КРІ и формированию эффективной системы управления. В исследовании использованы методы анализа, сравнения и статистики, изучен международный опыт и проведён эмпирический анализ. Результаты подтверждают, что системы КРІ способствуют повышению эффективности, улучшению качества государственных услуг, повышению прозрачности управления и укреплению доверия общества.

Ключевые слова: КРІ, государственное управление, эффективность, оценка, индикаторы.

Abstract. KPI indicators are a crucial tool for evaluating the efficiency of public administration and improving public services. This study analyzes the significance of KPI systems and their implementation process. The main objective is to develop scientific and practical recommendations for applying KPI and establishing an effective management system. The study employs analytical, comparative, and statistical methods, examines international experience, and conducts empirical analysis. The results confirm that KPI systems enhance efficiency, improve public service quality, increase transparency in governance, and strengthen public trust.

Keywords: KPI, public administration, efficiency, evaluation, indicators.

КИРИШ

Хар қандай давлат бошқаруви тизими самарадорлигини баҳолаш ва такомиллаштириш орқали аҳоли фаровонлигини ошириш ва ресурслардан оқилона фойдаланиш имконини беради. Бу жараёнда КРІ тизими стратегик мақсадларга эришиш, самарали бошқарув қарорларини қабул қилиш ва давлат хизматларининг шаффофлигини ошириш учун муҳим восита ҳисобланади. Жаҳон тажрибаси кўрсатадики, КРІ тизими ҳисобдорликни ошириш, ресурслардан самарали фойдаланиш ва коррупцияга қарши курашда юқори натижаларга эришиш имконини яратади. Шу боис, давлат бошқарувини ислох қилиш жараёнида КРІ кўрсаткичларини жорий этиш ва такомиллаштириш муҳим вазифалардан бири саналади. Ушбу тадқиқотда КРІ тизимининг аҳамияти, амалиётдаги қўлланилиши ва мавжуд муаммолар таҳлил қилиниб, такомиллаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилади.

Тадқиқотнинг долзарблиги КРІ тизимини самарали жорий этиш орқали давлат бошқаруви самарадорлигини ошириш, давлат хизматлари сифати ва жамоат ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини кучайтиришга қаратилганлиги билан изоҳланади. Шунингдек, ушбу масалага илмий ёндашувни шакллантириш орқали давлат идораларининг ҳисобдорлигини ошириш ва бошқарув жараёнларини рақамлаштириш каби устувор йўналишларни ривожлантириш имкониятлари очилади.

Шунинг учун мазкур мақолада давлат бошқарувида КРІ кўрсаткичларини жорий этиш ва такомиллаштиришнинг назарий ва амалий жиҳатлари кўриб чиқилади, халқаро тажриба таҳлил қилинади ва Ўзбекистон шароитида ушбу тизимни ривожлантириш юзасидан таклифлар берилади.

Ўзбекистон Республикаси қонунчилигида давлат фуқаролик хизматчиларининг самарадорлигини баҳолаш муҳим масала сифатида белгиланган. “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги Қонуннинг 36-моддасига мувофиқ, ҳолис ва адолатли баҳолаш тизими жорий этилган бўлиб, у лавозим бўйича кўтарилиш, рағбатлантириш ва давлат хизматлари сифатини оширишга йўналтирилган [1]. Аммо кўрсаткичларнинг ҳаддан ташқари кўплиги уларнинг самарадорлигига салбий таъсир кўрсатмоқда. Амалиётда кўрсаткичлар сони камайтирилмоқда, бу эса самарадорликни ошириш имконини беради. Хорижий тажриба шуни кўрсатадики, давлат хизматчилари учун чекланган миқдордаги асосий кўрсаткичларни белгилаш энг самарали усуллардан бири ҳисобланади.

М.Вишнакова фикрига кўра, сифатли КРІ кўрсаткичлари кам ва аниқ белгиланган бўлиши керак, бир мақсад учун 2-3 та кўрсаткич етарли ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 31 июлдаги қарорига асосан, баҳоланувчи раҳбарларнинг самарадорлик кўрсаткичлари 5-10 та оралиғида белгиланиши тавсия қилинган. КРІ кўрсаткичлари юклама сифатида эмас, балки бошқарув самарадорлигини ошириш учун аниқ ва ишончли мезон сифатида жорий

этилиши зарур. "Камроқдан кўпроқ" тамойили асосида аниқ ва кам сонли кўрсаткичларни белгилаш орқали давлат хизматчиларининг самарадорлигини ошириш мумкин. [5]

Давлат бошқарувида самарадорликни баҳолаш учун КРІ кўрсаткичларининг тўғри шакллантирилиши ва уларни аниқ мезонлар асосида ишлаб чиқиш муҳим аҳамият касб этади. Бугунги кунда Ўзбекистонда давлат хизматчиларининг фаолиятини баҳолаш механизмини такомиллаштиришга қаратилган қонунчилик ва ташкилий ислохотлар олиб борилмоқда. Аммо мавжуд тизимдаги камчиликлар, хусусан, кўрсаткичларнинг ҳаддан ташқари кўплиги ва уларнинг иш жараёнига оғирлик қилиши натижасида давлат хизматчиларининг самарадорлигига салбий таъсир этмоқда [3].

Хорижий тажриба шуни кўрсатадики, КРІ кўрсаткичларини минимал ва мақсадли шакллантириш орқали давлат хизматчиларининг эътиборини аниқ вазифаларга қаратиш мумкин. Масалан, АҚШ ва Буюк Британия давлат бошқарувида асосий КРІ кўрсаткичлари 5-7 та оралиғида бўлиб, улар давлат идораларининг стратегик мақсадларига мос келади. [6] Японияда эса КРІ кўрсаткичлари мақсадли индикаторлар ва компетенциялар асосида белгиланиб, хизматчиларнинг шахсий ривожланишини ҳам ўз ичига олади. Ушбу тажрибаларни ҳисобга олган ҳолда, Ўзбекистонда КРІ тизимини такомиллаштириш қуйидаги йўналишларда амалга оширилиши мумкин:

1. **Кўрсаткичларнинг оптимал миқдорини белгилаш.** Давлат хизматчилари учун КРІ кўрсаткичларининг миқдорини 5-7 та оралиғида белгилаш орқали уларнинг асосий вазифаларга эътиборини ошириш мумкин [5]. Бу кўрсаткичлар стратегик мақсадлар, хизматчиларнинг касбий малакаси ва шахсий самарадорлиги асосида шакллантирилиши лозим.

2. **Сифат ва натижага йўналтирилган баҳолаш тизимини жорий этиш.** Ҳозирги баҳолаш тизими кўп ҳолларда фақат сонга асосланган бўлиб, давлат хизматчиларининг иш фаолияти сифатини ўлчашда самарали эмас. КРІ кўрсаткичларига сифат мезонларини киритиш ва хизмат натижаларига эътибор қаратиш муҳим. Масалан, давлат хизматлари кўрсаткичларини баҳолашда аҳоли розилиги ва хизмат сифатининг ошиши каби омиллар инобатга олиниши керак.

3. **Мавжуд КРІ тизимининг рақамли технологиялар асосида такомиллаштирилиши.** Давлат бошқарувида КРІ тизимини автоматлаштириш ва рақамли таҳлил воситаларидан фойдаланиш орқали объектив баҳолаш механизмларини жорий этиш зарур. Бу жараёнда сунъий интеллект ва маълумотларни таҳлил қилиш технологияларидан фойдаланиш орқали давлат хизматчиларининг самарадорлигини аниқ баҳолаш мумкин бўлади.

4. **Халқаро тажрибаларни интеграция қилиш.** Бошқа мамлакатларда самарадорликни баҳолаш бўйича самарали амалиётларни таҳлил қилиш ва Ўзбекистон шароитига мослаштириш лозим. Масалан, БАА тажрибасида КРІ кўрсаткичлари давлат хизматчиларининг шахсий ривожланиши билан боғлиқ бўлиб, уларни мотивация қилишга йўналтирилган.

5. **Мулоқот ва фойдаланувчилар фикрини ҳисобга олиш.** Давлат хизматчиларининг КРІ тизимига муносабатини ўрганиш ва уларнинг фикрини

инобатта олиш орқали баҳолаш механизмини такомиллаштириш мумкин. Фаолият самарадорлигини баҳолашда иш жараёнини енгиллаштирувчи ва мотивация кучайтирувчи механизмлар жорий этилиши керак. [4]

Қуйидаги жадвалда соғлиқни сақлаш соҳасида самарадорликни баҳолаш учун асосий КРІ кўрсаткичлари келтирилган бўлиб, улар тиббий хизмат сифатини яхшилаш ва ходимларнинг касбий ўсишини қўллаб-қувватлашга йўналтирилган.

Жадвал 1. Соғлиқни сақлаш соҳасида самарадорликни баҳолаш учун КРІ кўрсаткичлари

№	Кўрсаткич талаби	Изоҳ	Мисол тариқасида
1	Сарлавҳа	Кўрсаткичнинг моҳиятини акс эттирувчи қисқача сарлавҳа.	Перинатал ёрдам сифатини баҳолаш
2	Таъриф	Кўрсаткичнинг аниқ ва қисқа тавсифи.	Ҳомиладор аёлларга кўрсатиладиган перинатал хизматлар сифати ва уларнинг самарадорлиги. Бу кўрсаткич ҳомиладорлик давомида тиббий кузатувда бўлган аёллар улушини аниқлайди.
3	Мақсад	Кўрсаткичнинг мавжудлиги сабаби. Мантиқий асоси.	Ҳомиладор аёлларнинг тиббий кузатувдан ўтишини таъминлаш ва она-бола ўлими даражасини камайтириш.
4	Асоси	Кўрсаткични ишлаб чиқиш учун асос.	Перинатал ёрдам ҳомиладорлик ва туғруқ жараёни хавфсизлигини таъминлашда муҳим роль ўйнайди. Ҳомиладорлик пайтидаги мунтазам тиббий кузатувлар бола ва она саломатлиги учун зарур.
5	Ўлчов усули	Кўрсаткични ўлчаш учун ишлатиладиган мантиқий ва ўзига хос операциялар.	Ҳисоблагич: Перинатал ёрдамни мунтазам олган ҳомиладор аёллар сони. Деноминатор: Ҳомиладорлик давомида тиббий ёрдам олиш керак бўлган умумий аёллар сони. Ҳисоблаш: 100^* (ҳисоблагич / деноминатор).
6	Ҳисоблаш	Кўрсаткичнинг қийматини аниқлаш	Ҳомиладорликни кузатиш реестрлари, тиббий муассасалар

№	Кўрсаткич талаби	Изоҳ	Мисол тариқасида
		жараёни.	ҳисоботлари ва демографик маълумотлар асосида ҳисобланади.
7	Маълумотларни йиғиш усули	Маълумотларни и тўплаш учун ишлатиладиган умумий ёндашувлар.	Демографик ва саломатлик сўровлари (ДХС), тиббий муассасалар ёзувлари, аҳолини рўйхатга олиш маълумотлари.
8	Маълумотларни йиғиш воситалари	Маълумот тўплаш учун махсус воситалар.	Беморлар тиббий карталари, электрон тиббий кузатув тизимлари, соғлиқни сақлаш марказлари сўровлари.
9	Маълумотларни йиғиш частотаси	Маълумотларни и йиғиш интерваллари.	Ҳар чорақда тиббий муассасалар ҳисоботлари асосида, ҳар икки йилда умумий демографик таҳлил.
10	Кучли ва кучсиз томонлари	Кўрсаткичнинг афзалликлари ва камчиликлари.	Кучли томонлари: Ҳомиладорликни мунтазам кузатиш имкониятини беради. Кучсиз томонлари: Қишлоқ ҳудудларда аёллар тиббий ёрдамга етарлича мурожаат қилмаслиги натижасида маълумотларнинг нотўлиқ бўлиши мумкин.
11	Муаммолар	Кўрсаткичдан фойдаланишга таъсир қилувчи муаммолар.	Маълумотларнинг нотўлиқлиги, ҳомиладор аёлларнинг тиббий кўрикдан ўтишга етарлича тайёр эмаслиги.
12	Қўшимча маълумотлар манбалари	Индикатор билан боғлиқ маълумотларга ҳаволалар.	Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти (ЖССТ) тавсиялари, ЮНИСЕФ тадқиқотлари, мамлакат миллий тиббий стандартлари.
13	Маълумотларни тарқатиш	Қўллаш мумкин бўлган объектлар.	Давлат ва хусусий тиббий муассасалар, репродуктив соғлиқ марказлари, клиникалар.

Ушбу КРІ кўрсаткичи соғлиқни сақлаш соҳасида ҳомиладор аёлларга перинатал ёрдам кўрсатиш самарадорлигини баҳолаш мақсадида ишлаб чиқилган бўлиб, у тиббий кузатувдан ўтган аёллар улушини аниқлашга йўналтирилган. Кўрсаткични ишлаб чиқишда ҳомиладорлик ва туғруқ жараёни хавфсизлигини таъминлаш тамойили асос сифатида олинган бўлиб, уни ҳисоблаш жараёнида тиббий муассасаларнинг расмий ҳисоботлари, демографик тадқиқотлар

ва аҳоли рўйхатга олиш маълумотларидан фойдаланилади. КРІ кўрсаткичининг **афзаллик томони** шундаки, у ҳомиладор аёлларнинг тиббий ёрдамга киришини кузатиш ва мамлакат миқёсида перинатал ёрдамни яхшилаш бўйича стратегияларни ишлаб чиқиш имконини беради, бироқ унинг **чеклови** маълумотларнинг нотўлиқ ёки ноаниқ бўлиши эҳтимолидир. Хорижий тажриба ва халқаро стандартларга асосланиб, ушбу кўрсаткичнинг самарадорлиги оширилиши ва тиббий хизматларнинг ривожланишини баҳолашда муҳим восита сифатида қўлланилиши мумкин. [7]

Соғлиқни сақлаш соҳасида самарадорликни баҳолаш тизимида КРІ кўрсаткичларини ишлаб чиқиш ва жорий этишда аниқ механизмлар ишлаб чиқилиши лозим. Бу механизм тиббий хизматларнинг барча босқичларини қамраб олиши, яъни **профилактика, диагностика, даволаш ва реабилитация** жараёнларини баҳолаш имконини бериши керак. [2]

КРІ кўрсаткичларини такомиллаштириш ва амалиётга жорий этишда қуйидаги муҳим йўналишларга эътибор қаратиш зарур:

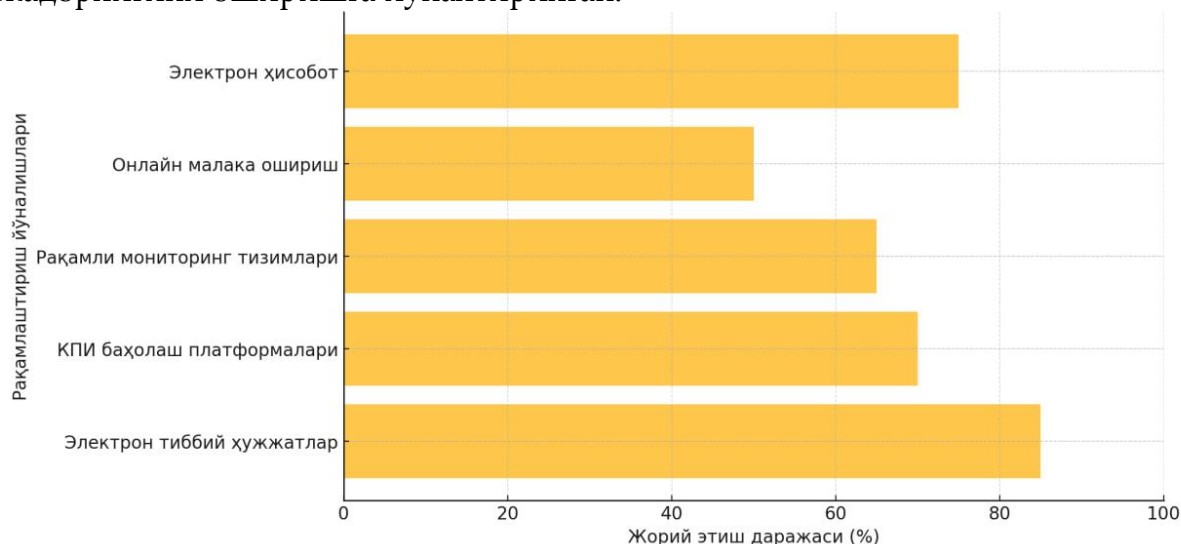
1. **Стратегик мақсадларга мос келадиган КРІ моделини ишлаб чиқиш.** КРІ тизими соғлиқни сақлаш соҳасининг умумий ривожланиш стратегияси ва миллий дастурлар билан уйғун бўлиши керак. Масалан, **она ва бола саломатлигини яхшилаш, инфекцион касалликларнинг олдини олиш, тиббий хизматларнинг сифатини ошириш** каби устувор йўналишлар асосида КРІ кўрсаткичлари ишлаб чиқилиши керак. Ҳар бир кўрсаткич аниқ ва ўлчанадиган бўлиши лозим, шу билан бирга, улар реал натижаларни баҳолашга хизмат қилиши керак.

2. **Маълумотларни йиғиш ва таҳлил қилиш жараёнини рақамлаштириш.** КРІ тизимини самарали жорий этиш учун тиббий маълумотлар **электрон тиббий ҳужжатлар (ЭТХ)**, рақамли мониторинг платформалари ва ихтисослашган таҳлил воситалари орқали тўпланиши керак. Бунда тиббий муассасаларнинг ягона маълумотлар базаси яратилиши ва барча тиббий хизматларнинг шаффоф тарзда баҳоланиши таъминланади. Шунингдек, **real-time** режимда КРІ натижаларини таҳлил қилиш ва давлат идоралари ҳамда соғлиқни сақлаш муассасалари ўртасида самарали алоқа тизимини йўлга қўйиш имкони пайдо бўлади.

3. **Тиббий муассасалар ва мутахассислар учун КРІ тизимига мослашиш дастурини жорий этиш.** Янги КРІ тизимининг самарали ишлаши учун тиббий ходимларнинг унга мослашуви муҳим аҳамиятга эга. Шу мақсадда, **тиббий муассасалар ходимлари учун махсус тренинглар, малака ошириш курслари ва интерактив ўқув платформалари** жорий этилиши керак. Бу ўз навбатида тиббий ходимларни КРІ тизими бўйича аниқ йўналтириш ва уларни самарали ишлашга мотивация қилиш имконини беради.

4. **Баҳолаш натижалари асосида мукофотлаш ва рағбатлантириш тизимини жорий этиш.** Давлат тиббий муассасалари ва тиббий ходимларнинг КРІ кўрсаткичлари асосида баҳоланиши уларнинг фаолияти самарадорлигини оширишга хизмат қилади. Шу боис, КРІ натижаларига асосан **энг самарали тиббий ходимлар ва муассасалар учун молиявий мукофотлар, моддий ва**

маънавий рағбатлантириш механизмлари ишлаб чиқилиши лозим. Бу хизмат сифатини яхшилаш ва беморларга кўрсатиладиган тиббий ёрдамнинг натижадорлигини оширишга йўналтирилган.

Расм 1. Соғлиқни сақлаш соҳасида рақамли технологияларни жорий этиш даражаси

Ушбу диаграмма соғлиқни сақлаш соҳасида рақамли технологияларни жорий этиш даражасини кўрсатади. Унда **электрон тиббий ҳужжатлар, КРІ баҳолаш платформалари, рақамли мониторинг тизимлари, онлайн малака ошириш** ва **электрон ҳисобот** каби йўналишларнинг жорий этиш даражалари (%) тасвирланган. Бу рақамлаштириш жараёнининг турли соҳаларда қандай ривожланаётганини аниқ баҳолаш имконини беради. [2]

Соғлиқни сақлаш тизимида КРІ баҳолаш платформаларини жорий этиш **тиббий муассасаларнинг фаолиятини автоматик баҳолаш, ходимларнинг иш самарадорлигини кузатиш ва беморлар розилигини аниқлаш** имконини беради. Масалан, тиббий хизмат кўрсатиш сифати ва тезкорлиги, беморларнинг даволаниш натижалари ҳамда тиббий ходимларнинг иш юкламаси каби кўрсаткичлар КРІ тизими орқали назорат қилиниши мумкин. Бундай платформалар натижалар асосида тиббий муассасаларга нисбатан аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқишга имкон яратади.

КРІ баҳолаш тизимининг яна бир муҳим жиҳати – **электрон ҳисобот тизимларини** йўлга қўйишдир. Бу тизим орқали тиббий муассасалар ўз фаолияти ҳақида аниқ ва тўлиқ маълумот тақдим этиши мумкин. Давлат соғлиқни сақлаш органлари ушбу ҳисоботлар асосида соҳа ривожини бўйича стратегик қарорлар қабул қилиши, ресурсларни тўғри тақсимлаш ва тиббий хизматларнинг самарадорлигини ошириши мумкин.

Соғлиқни сақлаш соҳасида рақамли технологияларни жорий этиш ва **КРІ** тизимини такомиллаштириш тиббий хизматларнинг самарадорлигини ошириш, тиббий ходимларнинг фаолиятини аниқ баҳолаш ва аҳоли учун тиббий ёрдамга кириш имкониятларини яхшилашда муҳим аҳамият касб этади. **Электрон тиббий ҳужжатлар, рақамли мониторинг тизимлари, КРІ баҳолаш платформалари ва электрон ҳисобот тизимлари** тиббий муассасаларнинг самарали ишлашини

таъминлайди, бюрократик жараёнларни қисқартиради ва тиббий хизматларнинг шаффофлигини оширади.

Бундан ташқари, тиббий ходимларнинг малакасини ошириш учун **онлайн таълим платформалари** жорий этилиши, рақамли технологиялар орқали тиббий муассасаларнинг баҳоланишини автоматлаштириш ва халқаро тажрибаларга асосланган КРІ моделини ишлаб чиқиш зарур. Шу билан бирга, тиббий муассасаларда рақамлаштирилган ҳисобот тизимлари орқали маълумотлар йиғилишини тизимлаштириш ҳам муҳим вазифалардан биридир [2].

Шу боис, соғлиқни сақлаш соҳасида **рақамлаштириш ва КРІ баҳолаш механизмларини такомиллаштириш** давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири бўлиши керак. Бу жараён **тиббий хизматларнинг сифатини яхшилаш, аҳоли саломатлигини муҳофаза қилиш ва соғлиқни сақлаш тизимини самарали бошқариш** имконини яратади. Инновацион технологиялардан кенг фойдаланиш ва халқаро стандартларга мос равишда КРІ тизимини жорий этиш орқали соғлиқни сақлаш соҳасида юқори самарадорликка эришиш мумкин.

Фойдаланиган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги Қонуни, 36-модда.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 7 декабрдаги ПФ-5590-сон фармони – “Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш тизимини тубдан такомиллаштириш бўйича комплекс чора-тадбирлар тўғрисида”.
3. Г.К.Абдурахманова. (2021). Инсон ресурсларини бошқариш. Дарслик. (691 б). Фан нашриёти.
4. **Давуров Ж. У.** (2024). Давлат фуқаролик хизмати соҳасида ходимлар фаолияти самарадорлик кўрсаткичларини ишлаб чиқишдаги ёндашувлар. www.newjournal.org
5. М.Вишнакова (2019). КРІ. жорий қилиш ва қўллаш. Китоб.
6. Тўрахўжаева Р. Р.(2020). Ижтимоий тадқиқотлар журнали3 жилд, 5 сон. Tadqiqot.uz
7. Ю.В.Долженкова. (2011). Россия Федерациясида рекрутмент назарияси ва амалиётини ривожлантириш. (52 б.). Автореферат.Москва.

Copyright: © 2025 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

